

Summary

Shatilo V. The impact of objective factors on the development of the constitutional mechanism of the state power.

A description of the theoretical foundations for determining the factor analysis and the impact of its objective features on the development of the constitutional mechanism of the state power is given. The contents and essence of the notion "factor analysis of the constitutional mechanism of the state power" are defined, and the ways of the impact of selected factors on the state power implementation are outlined.

Key words: factors, state, state power, constitutional mechanism of the state power, objective factors of the constitutional mechanism of the state power.

УДК 342(477)

Н.П. ГАЄВА

*Надія Петрівна Гаєва, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН: ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Розбудова України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави передбачає вирішення чималої кількості правових проблем, зокрема й тієї, що пов'язана із державним контролем, у фокусі якого може бути будь-яка сфера життєдіяльності суспільства. Одна із таких сфер – громадянське суспільство, інституціями якого є об'єднання громадян (політичні партії та громадські організації).

Водночас слід констатувати, що державний контроль як правова категорія складна та багатоаспектна. Складність у розумінні цієї категорії пов'язана насамперед із відсутністю у законодавстві легального її визначення. Ми не будемо детально заглиблюватися в цю проблематику, оскільки вона виходить за межі нашого дослідження, проте для належного розуміння сутності державного контролю за діяльністю об'єднань громадян виникає необхідність звернутись до з'ясування загального поняття «державний контроль» та його завдань. Так, на думку О.Ф. Андрійко, державний контроль є важливим видом діяльності держави, що здійснюється уповноваженими державними органами, посадовими особами і спрямований на забезпечення законності й дисципліни. Його сутність, продовжує автор, полягає у спостереженні та перевірці розвитку суспільної системи й усіх її елементів відповідно до визначених напрямів, а також у попередженні та виправленні можливих помилок і неправомірних дій, що перешкоджають такому розвитку¹. В.С. Шестак вважає, що державний контроль – це самостійно чи зовнішньо ініційована діяльність уповноважених та те суб'єктів, яка спрямована на встановлення фактичних даних щодо об'єктів цього контролю задля визначення їх відповідності (невідповідності) тим правомірним оціночним критеріям, котрі припускають застосування адекватних одержаному результату заходів реагування в унормованому порядку². Н.В. Богашева, досліджуючи засади, межі й способи контрольного впливу держави на політичні партії, зазначає, що контроль за додержанням політичними партіями вимог закону є, без сумніву, втручанням держави у діяльність незалежного від держави суб'єкта громадянського суспільства, а необхідність такого впливу не є загальновизнаною і значною мірою визначається доктриною, яка реалізується у державі³.

Слід, проте, підкреслити, що так звана ліберальна модель, яка передбачає невтручання держави у діяльність політичних партій (відповідно, у цих державах немає спеціального закону про політичні партії), діє лише у деяких державах. Згідно із даним підходом партії повинні самостійно встановлювати стандарти чесності своїх членів, а належна поведінка партій у суспільно-політичному житті забезпечується загальними нормами права та моралі⁴. Проте в умовах сьогодення законодавство більшості держав передбачає ті чи інші форми державного контролю за діяльністю політичних партій. При цьому перед демократичною державою стоїть завдання зберегти розумний баланс між свободою політичних партій та вимогами захисту демократії. Одним із шляхів вирішення даної проблеми є встановлення законодавчих меж свободи створення і діяльності політичних партій, котрі, втім, не є засобами обмеження їх правових можливостей, а скоріш за все – способом, який забезпечує їх реалізацію згідно з їх соціальним призначенням у суспільстві. Іншими словами, органи державної влади, здійснюючи контроль за діяльністю політичних партій, не мають права перевищувати встановлені межі та зловживати засобами контролю за їх дотриманням. Саме на цій позиції базується визначення правової природи державного контролю щодо політичних партій, яке пропонує Н.В. Богашева. На думку науковця, під державним контролем щодо політичних партій слід розуміти діяльність уповноважених органів державної влади, спрямованою на забезпечення поваги партій до основних цінностей суспільства, недопущення у їх політичній діяльності порушень правопорядку, вимог до політичних партій у межах, необхідних у демократичному суспільстві⁵. Такий підхід видається цілком правильним, адже у цитованому

визначенні державного контролю щодо політичних партій відображається сутність досліджуваного явища. При цьому слід наголосити, що без з'ясування мети державного контролю щодо політичних партій, яка є, по суті, основним орієнтиром для його функціонування, не вдасться якісно окреслити суть досліджуваного поняття.

Мета державного контролю щодо політичних партій, як зазначає Н.В. Богашева, полягає у тому, щоб не допустити їх дій поза межами правопорядку, встановленого законом, попередити можливі порушення законодавчо визначених вимог до політичних партій, не допустити їх виходу у політичній діяльності за встановлені законом межі, які захищають вищі цінності суспільства, а у разі виявлення таких порушень – вжити заходів щодо усунення негативних наслідків та недопущення подібних порушень у майбутньому⁶. Погоджуючись із цією позицією, зауважимо, що, на нашу думку, мета державного контролю щодо політичних партій, яка визначається крізь призму певних результатів, що мають бути досягнуті, є дещо ширшою. І як її додатковий результат слід вважати встановлення фактичних даних щодо політичних партій для отримання об'єктивної та достовірної інформації про них. Саме цей результат виступає у якості основи для досягнення інших під час здійснення державного контролю щодо політичних партій.

Щодо громадських організацій, то усі наведені вище положення повною мірою підходять і для них. Відтак, з огляду на зазначене, можна виокремити такі фактори, які зумовлюють сутність державного контролю за діяльністю об'єднань громадян: по-перше, держава видає загальнообов'язкові юридичні норми і регулює за їх допомогою найважливіші суспільні відносини. В силу цього органи державної влади здійснюють контролюючі повноваження через правові форми. Другим фактором є те, що регулюючий вплив держави (а отже, і в сфері контролю) поширюється на всі об'єднання громадян, але обмежується визначеним правовим статусом об'єднань, створеними умовами для їх діяльності та ін. Адже, якщо організація і діяльність органів державної влади має регулюватися Конституцією та законами України всебічно й повно, то організація і діяльність об'єднань громадян мають регулюватися мінімально. Об'єднання громадян, з одного боку, існують у межах держави, яка має юридично владні засоби впливу на суспільні відносини, а з другого, – діють у громадянському суспільстві поряд із державою як механізм, відокремлений від громадянського суспільства. Через це державний контроль за діяльністю об'єднань громадян обмежується, як правило, «зовнішньою» стороною.

Отже, з урахуванням наведених позицій щодо правової природи державного контролю за діяльністю об'єднань громадян робимо висновок, що державний контроль за діяльністю об'єднань громадян – це діяльність уповноважених органів державної влади, яка спрямована на дотримання об'єднаннями громадян вимог законодавства у межах, необхідних у демократичній державі для забезпечення законності й правопорядку. Представлене бачення поняття державного контролю за діяльністю об'єднань громадян, з одного боку, є лаконічним, а з іншого – дозволяє окреслити його сутність.

Якщо вести мову про стан розвитку державного контролю за діяльністю об'єднань громадян, то його можна оцінити, взявши за основу такий показник, як чинне законодавство, що регулює контроль у цій сфері. Юридичні засади даного законодавства становлять перш за все Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05 квітня 2001 р.⁷, Закон України «Про громадські об'єднання» від 23 березня 2012 року⁸.

Так, державний контроль за діяльністю політичних партій згідно зі ст. 18 Закону України «Про політичні партії в Україні» здійснюють:

1) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян (Міністерство юстиції України) – за додержанням політичною партією вимог Конституції та законів України, а також статуту політичної партії, крім випадків, коли здійснення такого контролю законом віднесено до повноважень інших органів державної влади;

2) Центральна виборча комісія, окружні виборчі комісії, територіальні виборчі комісії на відповідних місцевих виборах – за додержанням політичними партіями встановленого порядку участі у виборчому процесі, а також у межах, визначених законом повноважень, за своєчасністю подання до відповідних виборчих комісій проміжних та остаточних фінансових звітів про надходження і використання коштів виборчих фондів на виборах, відповідністю їх оформлення встановленим вимогам, достовірністю включених до них відомостей;

3) Рахункова палата – за цільовим використанням політичними партіями коштів, виділених з державного бюджету на фінансування їхньої статутної діяльності;

4) Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) – за додержанням встановлених законом обмежень щодо фінансування політичних партій, передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського та місцевого референдуму, законним та цільовим використанням політичними партіями коштів, виділених з державного бюджету на фінансування їхньої статутної діяльності, своєчасністю подання звітів партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, звітів про надходження і використання коштів виборчих фондів на загальнодержавних та місцевих виборах, повнотою таких звітів, відповідністю їх оформлення встановленим вимогам, достовірністю включених до них відомостей.

Таким чином, ст. 18 Закону України «Про політичні партії в Україні» встановлює вичерпний перелік державних органів, уповноважених здійснювати контроль за політичними партіями, а також межі такого контролю, щоб не порушувати право громадян на свободу об'єднання у партії, не допустити підпорядкування партій державному механізмові та одержавлення партій, характерного для тоталітарної держави. В противному разі мало б місце руйнування засад громадянського суспільства, що є типовим проявом авторитаризму.

Підводячи ризик під питанням системи органів, що здійснюють державний контроль за діяльністю політичних партій, хочемо зауважити, що на сьогодні в Україні відсутній єдиний орган у сфері державного контролю фінансування політичних партій, а повноваження з такого контролю розподілені між кількома органами. Водночас неможна не звернути увагу на те, що Рахункова палата та НАЗК мають рівні можливості для здійснення державного контролю за цільовим використанням політичними партіями коштів, виділених з державного бюджету на фінансування їхньої статутної діяльності. Очевидно, що законодавець у ст. 18 Закону України «Про політичні партії в Україні» не до кінця розвинув ідею розмежування зазначених повноважень між Рахунковою палатою та НАЗК. А формулювання «Рахункова палата чи НАЗК» в ст. 17-9 названого Закону не є зовсім вдале. Виникає запитання: хто невідкладно звертається до суду з позовом, якщо Рахункова палата і НАЗК виявили відповідні факти одночасно і кому треба надавати перевагу? На жаль, Закон України «Про політичні партії в Україні» не дає відповіді на це запитання.

Не менш дискусійним аспектом є формулювання «статутна діяльність». Адже державне фінансування політичних партій не є безмежним і поширюється виключно на статутну діяльність політичних партій (до того ж не пов'язану з їхньою участю у виборах). В іншому разі витрачання коштів, виділених з державного бюджету, на нестатутну діяльність політичних партій тягне за собою негативні правові наслідки, зокрема й припинення державного фінансування.

Відсутність у чинному законодавстві визначення статутної діяльності політичної партії породжує парадоксальну ситуацію, а саме: дозволяє, з одного боку, визначати самій партії (на підставі закону), яка її діяльність є статутною і на які саме цілі можуть витрачатися кошти, отримані нею з державного бюджету, а з іншого – Рахунковій палаті та НАЗК під час здійснення своєї контрольної діяльності на підставі виявлених ними фактів давати власне тлумачення поняття «статутна діяльність політичної партії». Втім, недотримання однакового розуміння цієї категорії може приводити до того, що на практиці будуть виникати проблемні питання віднесення тієї чи іншої діяльності політичної партії до статутної. Тим самим порушуються конституційні принципи рівності і справедливості, одним із елементів яких є «вимога визначеності, ясності та недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі» (пп. 5.4 рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 р. № 5-рп/2005)⁹. А тому законодавець у подальшому повинен чітко визначити, яка діяльність політичної партії є статутною, а також те, що не може бути статутною діяльністю політичної партії. Адже політична партія самостійно на підставі закону має визначати, на які цілі може витрачати кошти, отримані нею з державного бюджету на фінансування її статутної діяльності. Тим самим політична партія реалізує конституційний принцип «дозволено все, що не заборонено законом».

З приводу розуміння статутної діяльності політичної партії дуже влучно висловився М.І. Хавронюк, зазначивши, що дане поняття має бути одним із засадничих¹⁰. І це цілком правильно, адже відповідно до п. 11 ст. 92 Конституції України виключно законами України визначаються засади утворення і діяльності політичних партій. При цьому нами сприймається підхід автора щодо виокремлення видів статутної діяльності політичної партії у прив'язці до ст. 8 Закону України «Про політичні партії в Україні», як має назву «Статут політичної партії»¹¹. Ними, зокрема, можуть бути: 1) утворення, визначення повноважень статутних органів політичної партії; 2) розробка внутрішньопартійних документів (порядку вступу до партії, прав та обов'язків її членів тощо); 3) скликання та проведення партійних з'їздів, конференцій, зборів та інших представницьких органів політичної партії; 4) здійснення внутрішньопартійного фінансового контролю (аудиту) за надходженнями і витратами політичної партії, її місцевих організацій, утворення органів чи посадових осіб, відповідальних за здійснення такого контролю (аудиту); 5) залучення аудиторської фірми для проведення зовнішнього незалежного фінансового аудиту звітності про доходи, майно, витрати і фінансові зобов'язання політичної партії, її місцевих організацій.

Аналізуючи проблему, пов'язану із визначенням змісту статутної діяльності політичної партії, треба наголосити на такому елементі статуту, як порядок здійснення витрат політичної партії. Адже тут виникає питання: які саме витрати можна вважати такими, що відповідають законодавчому розумінню статутної діяльності політичної партії? Незрозумілим також є і обсяг статутної діяльності, на який політичні партії мають право витрачати кошти державного бюджету. Проблема пошуку відповіді на ці питання ускладнюється ще й тим, що норми, які можуть стати орієнтиром на шляху визначення таких витрат, розпорошені по тесту Закону України «Про політичні партії в Україні».

Щодо громадських організацій, то відповідно до ч. 5 ст. 22 Закону України «Про громадські об'єднання» державний нагляд та контроль за дотримання ними закону здійснюють органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування у порядку, визначеному законом. Спираючись на даний припис, слід зазначити, що в Законі абсолютно нечітко визначені суб'єкти здійснення нагляду та контролю («органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування»), відсутнє нормативне визначення предмета нагляду та контролю («за дотримання закону»); не врегульована процедура здійснення нагляду та контролю («у порядку, визначеному законом», який нічим не конкретизований»). На нашу думку, ці питання потребують законодавчого закріплення, оскільки їх відсутність створює умови для зловживань з боку державних органів, перевищення ними своїх повноважень.

Слід також звернути увагу, що законодавець у Законі України «Про політичні партії в Україні» використовує лише термін «контроль», а в Законі України «Про громадські об'єднання» поряд з терміном «контроль» вживає близький, однак не тотожний термін «нагляд». Незважаючи на досить широке використання у

назві та тексті нормативно-правових актів термінів «контроль» та «нагляд», й понині в юридичній літературі існують різні точки зору щодо їх співвідношення. Не вдаючись у детальний аналіз різних підходів до визначення категорій «контроль» та «нагляд», варто погодитися з поглядами провідних фахівців у галузі адміністративного права, що нагляд за своєю юридичною природою є видом (формою) контролю, до особливостей якого належить те, що нагляд здійснюється державними органами щодо об'єктів, які їм організаційно не підпорядковані, тоді як контроль стосується підпорядкованих об'єктів¹². Ось чому по відношенню до громадських організацій, зареєстрованих в установленому законом порядку, доцільно застосовувати категорію «контроль», предметом якого можуть бути лише визначені законом вимоги до громадських організацій, їх утворення та діяльності.

Зазначимо, що для здійснення державного контролю за діяльністю об'єднань громадян необхідно володіти інформацією щодо неї, подавати на вимогу контролюючих органів необхідні документи та пояснення. Близьке за змістом положення містилося і в ст. 25 Закону України «Про об'єднання громадян»¹³, який втратив чинність після набуття законної сили Закону України «Про громадські об'єднання». При цьому воно було доповнене такою формою контролю, як присутність представників органів, які здійснюють легалізацію, на заходах, що проводяться об'єднаннями громадян. Незважаючи на те, що зазначені форми державного контролю становлять лише частину цієї роботи та його форм, їх відсутність у Законі України «Про громадські об'єднання» є значним недоліком. Однак, на жаль, нині чинним законодавством недостатньо чітко визначені підстави і межі відповідних дій суб'єктів державного контролю щодо реагування на явні правопорушення з боку об'єднань громадян. Щоправда, вказану проблему законодавець намагається вирішити у ст. 20 Закону України «Про політичні партії в Україні».

Щодо громадських організацій, то доцільно погодитися з думкою М.Ю. Віхляєва. Він підкреслює, що значним недоліком Закону України «Про громадські об'єднання» є зменшення кількості стягнень, які можуть бути застосовані до громадських об'єднань, бо з огляду на градацію адміністративних правопорушень, що можуть вчинятися громадськими об'єднаннями за критерієм суспільної шкоди, якої вони завдають, необхідно передбачити стягнення, кожне з яких відповідало б тяжкості вчиненого протиправного діяння¹⁴. Натомість у даному Законі єдиним можливим способом притягнення громадських об'єднань (а отже і громадських організацій) до такого виду відповідальності є заборона їх діяльності.

На закінчення слід зазначити, що державний контроль за діяльністю об'єднань громадян має проводитися з використанням різних форм та методів, бути систематичним і об'єктивним, володіти різноманітною та повною інформацією для аналізу ситуацій і мати можливість швидко реагувати на ті чи інші відхилення діяльності об'єднань громадян.

¹ Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. / редкол.: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. – К.: Видавництво «Юридична думка», 2007. – Т. 1: Загальна частина. – С. 354. – 592 с.

² Шестак В.С. Державний контроль в сучасній Україні (теоретико-правові питання): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / В.С. Шестак – Х., 2002. – С. 8. – 18 с.

³ Богашева Н.В. Відносини держави і політичних партій в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 / Н.В. Богашева. – К., 2011. – С. 125. – 235 с.

⁴ Тетянич А.Т. Теоретико-правові аспекти контролю за діяльністю політичних партій / А.Т. Тетянич // Юридичний науковий електронний журнал. – 2018. – № 2. – С. 47. – С. 46–49.

⁵ Богашева Н.В. Відносини держави і політичних партій в Україні: конституційно-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. / Н.В. Богашева. – К., 2012. – С. 11. – 19 с.

⁶ Богашева Н.В. Державний контроль щодо політичних партій у контексті свободи об'єднання / Н.В. Богашева. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_irm/soc_gum/vtd/2011_4/BOGASH.pdf

⁷ Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.

⁸ Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 1.

⁹ Рішення Конституційного Суду України від 22.09.2005 р. № 5-рп/2005 у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками). Київ, справа № 1-17/2005 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/voo5p710-05>

¹⁰ Хавронюк М.І. Яка діяльність політичної партії є «статутною»? / М.І. Хавронюк // Протидія корупції : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ua/new/combating corruption/

¹¹ Там само.

¹² Андрійко О.Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 / О.Ф. Андрійко. – К., 1999. – С. 349–350. – 378 с.; Ключков В. Система органів державного нагляду та контролю / В. Ключков // Право України. – 2010. – № 2. – С. 204–207.

¹³ Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 504.

¹⁴ Віхляєв М. Адміністративна відповідальність громадських об'єднань в Україні: проблеми нормативно-правового регулювання в контексті вступу в дію нового Закону України «Про громадські об'єднання» / М. Віхляєв // Віче. – 2013. – № 10 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.viche.info/archive/2013/10

Резюме

Гаєва Н.П. Державний контроль за діяльністю об'єднань громадян: деякі правові аспекти.

У статті досліджується правова природа державного контролю за діяльністю об'єднань громадян. Зазначено низку проблемних питань у Законі України «Про політичні партії в Україні» та Законі України «Про громадські об'єднання» щодо державного контролю над політичними партіями та громадськими організаціями, запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: державний контроль, державний контроль за діяльністю об'єднань громадян, політичні партії, громадські організації.

Резюме

Gaeva N.P. Gosudarstvennyy kontrol' za deyatelnost'yu ob'edineniy grazhdan: nekotorye pravovye aspekty.

В статье исследуется правовая природа государственного контроля за деятельностью объединений граждан. Отмечен ряд проблемных вопросов в Законе Украины «О политических партиях в Украине» и Законе Украины «Об общественных объединениях» относительно государственного контроля над политическими партиями и общественными организациями, предложены пути их решения.

Ключевые слова: государственный контроль, государственный контроль за деятельностью объединений граждан, политические партии, общественные организации.

Summary

Gaeva N. State control over the activity of community associations: some legal aspects.

The article examines the legal nature of state control over the activities of community associations. A number of problem issues are outlined as a result of analysis of the Law of Ukraine "On Political Parties in Ukraine" and the Law of Ukraine "On Public Associations" regarding state control over political parties and public organizations. Concrete solution are proposed.

Key words: state control, state control over activities of community associations, political parties, public organizations.

УДК 340.132.6

О.В. МОСКАЛЮК

Олександр Володимирович Москалюк, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОДОЛАННЯ ПРОГАЛИН У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ

Проблема подолання прогалин законодавства в правозастосуванні неодноразово розглядалася в сучасній українській юридичній літературі як представниками теорії права (С. Погребняк, Б. Малишев, М. Гнатюк, О. Уварова, С. Шмаленя), так і представниками галузевих юридичних наук (А. Мірошниченко, Р. Марусенко, А. Довгерт, Ю. Матат, О. Калашник, І. Басиста). Втім, у межах науки конституційного права, незважаючи на велику кількість прогалин в конституційному законодавстві, наукових досліджень в цій сфері не здійснювалося. Основною причиною є обережне ставлення до застосування аналогії закону та аналогії права в публічних галузях права. До того ж, на відміну від процесуальних галузей права, можливість застосування аналогії в конституційному праві прямо не передбачена. Однак, на наше переконання, така позиція повинна бути переглянута. Відтак, **метою** статті є дослідження можливості подолання прогалин в конституційному законодавстві шляхом використання аналогії.

Традиційно під прогалинами в юридичній літературі розуміється повна або часткова відсутність норм права стосовно відносин, які входять до сфери правового регулювання. Найбільш правильним та дієвим способом вирішення проблеми прогалин у законодавстві є їх усунення у процесі правотворчої діяльності, що відбувається шляхом прийняття нових норм або зміни існуючих¹. Втім, законодавець, на превеликий жаль, у силу різних причин не завжди спроможний це зробити. Очевидно, що в такому випадку єдиною можливою альтернативою є тлумачення норм права шляхом застосування аналогії. При цьому застосування аналогії може відбуватися в трьох формах: аналогія закону, аналогія права та міжгалузева аналогія (субсидіарне застосування норм права). Цікаво, що попри те, що до аналогії в межах конституційного права існує насторога, практика її застосування все ж таки існує.

Так, прикладом аналогії може бути визначення в конституційному праві порядку обчислення строків для всіх органів влади за аналогією з порядком, що встановлений ЦПК. Саме тому в конституційному праві, коли строки визначаються днями, їх обчислюють з дня, наступного після того дня, з якого починається строк. Якщо ж закінчення строку припадає на неробочий день, то за останній день строку вважається перший після нього робочий день (див. рішення Конституційного Суду України від 7 липня 1998 р. № 11-рп/98 у справі щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою України та від 19 травня